

Høringsvar – nasjonal strategi for helsesektorens arbeid med personer som utøver vold eller seksuelle overgrep

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU) vil takke for muligheten til å gi innspill til ekstern høring på nasjonal strategi for helsesektorens arbeid med personer som utøver vold eller seksuelle overgrep. NAKU ble opprettet av Sosial- og helsedirektoratet i 2006 og er statlig finansiert. NAKU formidler relevant kunnskap og fagressurser gjennom en digital kunnskapsbank, og skriftlig og muntlig formidling som kommunale tjenesteytere kan bruke som støtte og veiledning i sitt daglige arbeid. NAKU skal knytte etater, forskningsinstitusjoner og miljøer fra både første- og andrelinjetjenesten sammen, slik at fagkompetansen kommer utviklingshemmede til gode.

I høringssvaret velger vi å trekke ut og gi innspill på tema som omhandler personer med utviklingshemming.

Høringen viser til at det i Norge ikke finnes et *likeverdig og tilgjengelig behandlingstilbud* til personer som har utøvd vold eller overgrep, eller står i fare for å gjøre dette.

I følge NOU 2016: 17 ligger antall personer som er registrert med diagnosen utviklingshemming i Norge på omtrent 24000 personer, dette tilsvarer rundt 0,4 prosent av befolkningen. Andelen personer med utviklingshemming anslås å være 0,95 prosent og 1,23 prosent av befolkningen. Tallene kan tyde på at det er flere personer som fyller kriteriene til diagnosen, men som ikke er diagnostisert¹.

Forskning av Søndena et. al. (2008) anslo at andelen innsatte med utviklingshemming i norske fengsler var 10,8 prosent. Flesteparten av innsatte med lettere utviklingshemming gjennomfører fengselsstraff uten at fengselet eller samarbeidspartnerne i velferdsetaten kjenner til diagnosen. Noen innsatte vet ikke heller selv at de har kognitive vansker som svarer til utviklingshemming. Når personer med utviklingshemming utgjør en så betydelig andel av innsatte følger det også rettssikkerhetsmessige spørsmål om hvorvidt de får en rettferdig straffegjennomføring. De har en redusert forståelse for sine rettigheter i den situasjonen de er i, og de har ofte ikke fått nødvendige tjenester fra de kommunale sosial- og omsorgstjenestene. Identifisering av lovbrøtere med utviklingshemming er dermed viktig av mange grunner (Friestad, Johnsen, Storvik & Søndena 2020²).

NAKU ønsker å påpeke behovet for en tydeliggjøring av personer med utviklingshemming som målgruppe i denne nasjonale strategien. Nasjonalt har vi manglende tall på andelen personer med utviklingshemming som utøver vold og overgrep. Dette er en utfordring da manglende tallgrunnlag vanskeliggjør riktige og rett tiltak som vil treffe målgruppen. Identifisering og tydeliggjøring av målgruppen anser vi som spesielt viktig knyttet til høringens målsetting om likeverdige og tilgjengelige behandlingstilbud til utøvere av vold og seksualisert vold, men også i utviklingen av en felles faglig rammeverk for forebygging av vold og overgrep.

¹ NAKU. Spørsmål: Antall personer med utviklingshemming <https://naku.no/kunnskapsbanken/sp%C3%B8rsm%C3%A5l-antall-personer-med-utviklingshemming>

² NAKU. Kriminalitet: Forskning. <https://naku.no/kunnskapsbanken/kriminalitet-forskning>

For å forebygge vold og overgrep er kunnskap og kompetanse til personer med utviklingshemming og til nærpåersoner to virkemidler som skisseres (NOU 2016: 17). Dette bør beskrives nærmere i strategiens overordnede mål om en *felles faglig rammeverk for forebygging av vold og overgrep*, for å sikre at dette rammeverket inkluderer og treffer personer med utviklingshemming.

En annen overordnet målsetting i høringsen er at utøver skal bli vurdert for rett til helsehjelp. Utviklingshemming innebærer kognitive vansker som kan medføre utfordringer med kommunikasjon og vansker med å lære, forstå, tolke omgivelsene og regulere emosjoner³. Forskning viser at personer med utviklingshemming oftere har helsesvikt enn resten av befolkningen og de har økt risiko for å utvikle tilleggstilstander, samtidig som de sjeldnere får hjelp for sin helsesvikt⁴. Det å ha kunnskap om utviklingshemming og kognitive vansker i de kommunale tjenestene og i de ulike instanser vil bidra til at personer med utviklingshemming blir henvist videre og vurdert for rett til helsehjelp. Dette vil kunne øke rettsikkerheten for disse personene (Friestad, Johnsen, Storvik, & Søndena, 2020⁵).

Vennlig hilsen

Aud Elisabeth Witsø
Førsteamanuensis og Leder, NAKU

Linda Barøy
Vernepleier og rådgiver, NAKU

³ NAKU. Utviklingshemming – Mennesket og diagnosen. <https://naku.no/utviklingshemming-%E2%80%93-mennesket-og-diagnosen>

⁴ NAKU. Helse: Forskning. <https://naku.no/kunnskapsbanken/helse-forskning>

⁵ NAKU. Kriminalitet: Forskning. <https://naku.no/kunnskapsbanken/kriminalitet-forskning>